

Bożena Szewczul

Problematyka odzwierciedlenia charyzmatu instytutu zakonnego w jego prawie własnym

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 58/3, 65-85

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

S. BOŻENA SZEWCZUL WNO

Wydział Prawa Kanonicznego

Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

PROBLEMATYKA ODZWIERCIEDLENIA CHARYZMATU INSTYTUTU ZAKONNEGO W JEGO PRAWIE WŁASNYM

Treść: Wprowadzenie. – 1. Znaczenie słowa *charyzmat*. – 2. Charyzmaty w instytucie życia konsekrowanego. – 2.1. Charyzmat założyciela. – 2.1.1. Charyzmat osobisty – nieprzekazywalny. – 2.1.2. Charyzmat przekazywalny. – 3. Charyzmat założenia. – 4. Charyzmat kolektywny założenia i założyciela. – 5. Charyzmat instytutu. – 6. Charyzmat założycielski. – 7. Charyzmat i dziedzictwo duchowe instytutu wyrażone w konstytucjach. – 7.1. Natura instytutu. – 7.2. Charakter instytutu. – 7.3. Cel instytutu. – 7.4. Duch instytutu. – 7.5. Zdrowe tradycje instytutu. – Zakończenie.

Wprowadzenie

W ramach trwającej wciąż posoborowej odnowy życia zakonnego obejmującej także rewizję prawa własnego instytutów zakonnych, odczytywania go na nowo w kontekście charyzmatu założycieli oraz dostosowywania do współczesności i norm Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku pojawia się szereg niejasności w redagowaniu konstytucji i dyrektoriów zakonnych. Główną trudnością w tym względzie wydaje się być dążenie do ostatecznego „zwerbalizowania” charyzmatu instytutu w ujęciu teologicznym i prawnym zgodnie z zamysłem założycieli tak, aby mimo upływu czasu została zachowana tożsamość ufundowanego przez nich instytutu. A z drugiej strony pojawia się trudność

zharmonizowania pierwotnego charyzmatu instytutu z zachodzącymi wciąż zmianami w życiu społecznym i kulturalnym.

Innym problemem jest pojmowanie samego terminu *charyzmat instytutu*. Najczęściej zawęża się jego sens tylko do celu istnienia instytutu, a wyrażenie go w konstytucjach sprowadza się zazwyczaj do jak najwierniejszego opisu w pierwszym rozdziale konstytucji zatytułowanym np. *Charyzmat instytutu*, *Duchowość instytutu*, *Natura instytutu* itp. Tymczasem charyzmat przenika całość życia w instytucie, każdą jego dziedzinę i powinien wybrzmiewać oraz być obecnym we wszystkich rozdziałach konstytucji, także tych dotyczących sprawowania władzy, wykonywania apostołatu, oddzielenia zakonników od świata, ich formacji, zarządu dobrami materialnymi, a nie tylko ograniczać się do przepisów pierwszego z nich. Zatem celem niniejszego artykułu będzie próba nakreślenia samego pojęcia charyzmatu a także jego relacji do tzw. dziedzictwa duchowego instytutu, rzadko wzmiankowanego ostatnio w środowiskach zakonników, a jakże użytecznego przy rewizji konstytucji oraz konieczność przejawów obu tych rzeczywistości we wszystkich obszarach życia zakonnego i regulujących je przepisach prawa własnego instytutów.

1. Znaczenie słowa charyzmat

Etymologicznie wyraz *charyzmat* pochodzi od greckiego słowa *charisma*, które swoje źródło znajduje w słowie *charis*, co znaczy *łaska*, zaś przyrostek „*ma*” oznacza *dzieło łaski*, *dar łaski*, *dar darmo dany*. Św. Tomasz z Akwinu pisał o charyzmacie jako darze darmo danym (*gratia gratis data*) w odróżnieniu od łaski uświęcającej (*gratia gratum faciens*), której udzielenie domaga się pewnych predyspozycji ze strony osoby przyjmującej. Charyzmat natomiast jest darmo dany i może być udzielony niezależnie od dyspozycji przyjmującej go osoby, gdyż nie jest dany dla jej własnego uświęcenia lecz dla dobra całej wspólnoty Kościoła. Zadaniem obdarowanego charyzmatem jest niesienie pomocy innym osobom w ich dążeniu do zjednoczenia

z Bogiem. Jednak zazwyczaj charyzmat nie pozostaje bez wpływu na rozwój duchowy otrzymującego go¹.

Termin *charyzmat* nie ma jednego precyzyjnego znaczenia. Na ogół wskazuje na podarunek, dar darmo dany, umiejętność, talent ale najczęściej odnosi się do daru nadprzyrodzonego pochodzącego od Ducha Świętego, udzielonego chrześcijaninowi, zawsze dla dobra Kościoła, jego odnowy i rozbudowy, a także uzdalnia wiernych do podejmowania różnych dzieł i funkcji w Kościele. Tego rodzaju działanie Ducha Świętego różni się od Jego wpływu na Lud Boży poprzez sakramenty i posługi².

Inną cechą charakterystyczną charyzmatu jest jego nierozzerwalna łączność z Duchem Świętym – swoim dawcą i początkiem. Stanowi on specyficzny impuls otrzymywany wciąż ze swego Źródła. Stąd też obdarowany charyzmatem nie może stać się jego właścicielem, nie może nad nim panować ani nim manipulować³. Istotnym w kwestii charyzmatów jest osąd hierarchii kościelnej co do ich wiarygodności⁴.

¹ T. LEDÓCHOWSKA, *Problem charyzmatu instytutu zakonnego ze szczególnym uwzględnieniem charyzmatu Urszulanek Unii Rzymskiej*, Warszawa 1978, s. 9-10; P. SPILLER, *Charyzmat życia zakonnego w Kościele*, w: *Formacja zakonna*, t. 4, red. J. W. Gogola, Kraków 1998, s. 259-260; K. WÓJTOWICZ, *Pojęcie i rola charyzmatu w życiu konsekrowanym*, *Via Consecrata* 5+6(2010), s. 41.

² LG 12.

³ Charyzmatów nie można też przekazać innej osobie, bo to Duch Święty jest ich rozdawcą. W dziedzinie życia zakonnego stosuje się w języku potocznym określenie *przekazywalności charyzmatu* np. o charyzmacie założyciela mówi się, że jest przekazywany pierwszym i kolejnym członkom instytutu. W istocie chodzi jednak o przekazanie ducha, który jest odpowiedzią człowieka na boską inicjatywę Ducha Świętego. Jest zatem rzeczywistością, którą można przyjąć i przekazać, ponieważ zawiera współdziałanie ludzkie i zależy od człowieka.

⁴ ŚWIĘTA KONGREGACJA ZAKONÓW I INSTYTUTÓW ŚWIECKICH, ŚWIĘTA KONGREGACJA BISKUPÓW, *Wytyczne dla wzajemnych stosunków między biskupami i zakonnikami «Mutuae relationes»*, 14.05.1978, 8-14 (odtąd: *Mutuae relationes*), w: Jan Paweł II, *O życiu zakonnym. Przemówienia, listy apostołskie, instrukcje*, Warszawa-Poznań 1984, s. 333-373.

2. Charyzmaty w instytucie życia konsekrowanego

Od ponad 40 lat termin *charyzmat* należy do najczęściej stosowanych w środowisku życia konsekrowanego. Mówi się o *charyzmacie założyciela*, *charyzmacie instytutu*, *charyzmacie założenia* i *charyzmacie założycielskim* wyodrębniając wśród nich dodatkowe, bardziej szczegółowe charyzmaty⁵. Wymienione pojęcia ściśle łączą się ze sobą i dla niektórych osób konsekrowanych są wręcz synonimami⁶. Jednak próba nawet pobieżnego zdefiniowania każdego z nich, na jaką pozwala niniejsze studium, powinna wykazać różnice zachodzące między wspomnianymi charyzmatami instytutu i jednocześnie pełniej zobrazować bogactwo daru Ducha Świętego udzielonego członkom danego instytutu do realizacji i odzwierciedlenia w prawie własnym⁷.

2.1. Charyzmat założyciela

Pojęcie charyzmatu założyciela pojawiło się w dokumentach kościelnych jako pierwsze w odniesieniu do instytutów życia konsekrowanego. Oficjalnie użył go w 1971 r. papież Paweł VI w adhortacji apostolskiej *Evangelica testificatio*⁸. Tłem dla zastosowania tego terminu i częściowym jego wyjaśnieniem w tym samym numerze dokumentu stało się określenie przez papieża życia zakonnego mianem charyzmatu. Ojciec Święty potwierdził, że charyzmat tego rodzaju życia nie jest ludzkim wymysłem, lecz pochodzi od Ducha Świętego

⁵ M. MIDALI, *Caratteristiche del carisma del Fondatore o della Fondatrice*, w: *Come rileggere oggi il carisma fondazionale*, XX Convegno del „Claretianum”, Roma 1995, s. 76-85.

⁶ AA.VV., *Come rileggere oggi il carisma fondazionale*, Roma 1995.

⁷ Szerzej na ten temat – B. SZEWCZUL, *Troska Kościoła o zachowanie «patrimonium» przez instytuty życia konsekrowanego na podstawie dokumentów kościelnych z lat 1917-1996*, Warszawa 2002, s. 257-284.

⁸ PAWEŁ VI, *Adhortacja apostolska. Wskazania na temat odnowy życia zakonnego według nauki Soboru Watykańskiego II «Evangelica testificatio»*, 29.06.1971, 11, w: *Paweł VI, Charyzmat życia zakonnego. Przemówienia i dokumenty. Wybór i opracowanie A. Żuchowski, T. Sułowska*, Poznań-Warszawa 1974, s. 232-259 (odtąd: *Evangelica testificatio*).

działającego w Kościele⁹. Bardziej precyzyjne wyjaśnienie charyzmatu założyciela podano siedem lat później w dokumencie *Mutuae relationes* z 1978 r. Wyjaśniono, że jest to specyficzne doświadczenie Ducha Świętego przez założyciela instytutu, przekazane następnie uczniom, aby według niego żyli, strzegli go, pogłębiali i nieustannie rozwijali we wspólnocie Kościoła¹⁰.

Trzeba w tym miejscu podkreślić, że zaszczepienie określonej wartości ewangelicznej konkretnemu człowiekowi przez Ducha Świętego, dające początek nowej wspólnocie np. zakonnej, odzwierciedla pewien aspekt życia i przepowiadania Chrystusa. Stąd też powstały instytut bierze początek nie z potrzeby czasu, lecz z nowego odczytania Ewangelii. Ponieważ zaś charyzmat założyciela dotyczy nie tylko określonego punktu Ewangelii, lecz dzięki niemu obejmuje również całe posłannictwo Jezusa, może więc w uzasadniony sposób wykraczać poza ramy czasowe danej epoki historycznej¹¹. Poza tym, charyzmat założyciela niesie zawsze ze sobą pewien ładunek prawdziwej nowości w życiu duchowym Kościoła, stąd nieraz bywa trudny do zrozumienia i akceptacji przez władzę kościelną i wiernych, co z kolei łączy się z krzyżem w przypadku obdarowanych charyzmatem założycieli jak również w dalszej jego realizacji przez członków instytutu.

2.1.1. Charyzmat osobisty – nieprzekazywalny

Niektórzy autorzy zajmujący się charyzmatem instytutów życia konsekrowanego zwracają uwagę na „dwuczęściowość” charyzmatu

⁹ *Evangelica testificatio* 11: „Charyzmat bowiem życia zakonnego w rzeczywistości pochodzi nie z krwi, ani z żądz ciała (por. J 1, 13), ani z postawy umysłu, kształtowanej na wzór tego świata (por. Rz 12, 2), ale jest owocem Ducha Świętego, działającego zawsze w Kościele”.

¹⁰ *Mutuae relationes* 11: „Charyzmat założycieli zdaje się być doświadczalnym przeżyciem Ducha przekazany swoim uczniom po to, aby według niego żyli, strzegli go, pogłębiali i nieustannie rozwijali w harmonii ze wzrastającym stale Ciałem Chrystusa”. A. ROMANO, *Carisma*, w: DTVC, s. 178; S. REECCHI, *Dizionario minimo sulla „vita consacrata”*: *Carisma della vita consacrata*, Vita Consacrata 31(1995), s. 490.

¹¹ J.M.R. TILLARD, *Le dynamisme des fondations*, Vocation, 295 (1981), s. 23.

założyciela wyróżniając w nim charyzmat osobisty założyciela i charyzmat założyciela jako fundatora konkretnego instytutu¹². Charyzmat osobisty obejmuje dary często nadzwyczajne, udzielone tylko osobie założyciela np. zdolność czynienia cudów, prowadzenie głębokiego życia mistycznego, szczególną miłość do ubogich itp. Także dar założenia nowej wspólnoty jest nieprzekazywalny, gdyż tylko założyciel może zainspirować uczniów do przyjęcia proponowanego przez siebie nowego, stylu życia. Charyzmat ten przynależy wyłącznie jego osobie jako założyciela i nie może być przez innych urzeczywistniony. Jego wpływ na członków instytutu polega głównie na tym, że mogą być oni silniej pociągani do gorliwszego przeżywania swego powołania i konsekracji w danym instytucie dzięki przykładowi założyciela¹³.

Inną konkretyzacją kwestii charyzmatu założyciela jest teoria przekazywalności i nieprzekazywalności charyzmatu, która potwierdza pogląd dwuczęściowości charyzmatu. Jak daje się zauważyć – charyzmat osobisty założyciela nie jest przekazywany jego fundacji. Chociaż charyzmat osobisty oddziałuje w jakiś sposób na charyzmat założyciela jako fundatora, to jednak – obejmując dary ściśle indywidualne i wyjątkowe – nie zobowiązuje członków instytutu¹⁴.

2.1.2. Charyzmat przekazywalny

Charyzmatem założyciela jako fundatora danego instytutu określa się tą część jego charyzmatu, którą pod wpływem Ducha Świętego przekazał on prorocznie swojej fundacji. Istotę tego charyzmatu można odnaleźć w słowach i pismach założyciela, w zasadach życia

¹² P. LISZKA, *Charyzmatyczna moc życia zakonnego*, Wrocław 1996, s. 119; R. MAINKA, *Carisma e storia nella vita religiosa*, w: *Carisma e istituzione. Lo Spirito interroga i Religiosi*, Roma 1983, s. 95-98.

¹³ G. GHIRLANDA, *Carisma di un istituto e sua tutela*, *Vita Consacrata* 28 (1992) s. 474-475; TENŽE, *Carisma collettivo di un istituto di vita consacrata*, w: *Nuovo Dizionario di Diritto Canonico*, ed. C. C. Salvador, V. De Paolis, G. Ghirlanda, Cinisello Balsamo 1993, s. 132.

¹⁴ TENŽE, *Carisma di un istituto e sua tutela*, s. 474-475; TENŽE, *Carisma collettivo di un istituto di vita consacrata*, s. 132; TENŽE, *Ecclesialità della vita consacrata*, w: *La vita consacrata. Il Codice del Vaticano II*, red. A. Longhitano, Bologna 1983, s. 39.

przekazanych wspólnocie oraz w dokumentach, którymi odpowiednia władza kościelna zatwierdziła instytut¹⁵. Z jednej strony charyzmat fundatora oznacza dar Ducha Świętego udzielony niektórym wiernym, nazywanym założycielami, aby na miarę ich zdolności pomogli narodzić się w Kościele nowym wspólnotom życia konsekrowanego¹⁶. Uzdalnia on wszystkich założycieli do zainicjowania nowej fundacji w Kościele i stanięcie na początku prekursorskiej wspólnoty zakonnej. Z drugiej zaś strony charyzmat każdego założyciela cieszy się pewną oryginalnością tkwiącą w konkretnych sposobach wprowadzenia w życie specyficznych treści otrzymanych od Ducha Świętego. Tworzą one jądro charyzmatu nie podlegające reformie, które w przeciwieństwie do charyzmatu osobistego pozwala przyswoić się członkom powstającego instytutu. Przekazuje ono w czasie moc pierwotnego doświadczenia, tworzącego się w zderzeniu życia założyciela z życiem każdego ucznia, które kształtuje się w specyficznych granicach charyzmatu założyciela. Takie doświadczenie założycielskie jest charakterystyczne szczególnie dla pierwszych uczniów i okresu tworzenia się instytutu¹⁷. W tego rodzaju charyzmacie uczestniczą pierwsi uczniowie założyciela niosący go w przyszłość. Daje się tu zauważyć swoistą przekazywalność ducha założyciela oraz tzw. kolektywność charyzmatu.

3. Charyzmat założenia

Historia kształtowania się instytutu życia konsekrowanego, a zwłaszcza sam moment jego zaistnienia w Kościele doprowadził wielu autorów do wyróżnienia jeszcze innego rodzaju charyzmatu

¹⁵ R. MAINKA, *Carisma e storia nella vita religiosa*, w: *Carisma e istituzione. Lo Spirito interroga i Religiosi*, Roma 1983, s. 96-97.

¹⁶ A. ROMANO, *Carisma*, w: *Dizionario Teologico della Vita Consacrata*, dir. A.A. Rodríguez, J.M. Canals Casas, Milano 1994 (odtąd: DTVC), s. 178.

¹⁷ A. ROMANO, *Carisma*, s. 179; J. AUBRY, *Teologia della vita consacrata*, w: *Vita consacrata, un dono del Signore alla sua Chiesa*, Torino 1993, s. 142; M. MIDALI, *Il carisma della vita religiosa, dono dello Spirito alla Chiesa per il mondo - II. Attuali correnti teologiche*, *Vita Consacrata* 17 (1981), s. 466.

zwanego charyzmatem założenia¹⁸. Co więcej, są oni zgodni co do tego, że każdy instytut posiada u swych początków charyzmat założenia o czym świadczy sam fakt jego powstania. Co do istoty jest to właściwie charyzmat założyciela ujawniający się w momencie zapoczątkowania nowej wspólnoty. Uwidacznia się on *in statu nascendi* instytutu, kiedy następuje „włożenie” charyzmatu założyciela w wydarzenie, w którym rodzi się instytut¹⁹. Trzeba zauważyć, że w ramach charyzmatu założenia następuje zderzenie się charyzmatu założyciela i grupy pierwszych uczniów w momencie tworzenia się instytutu, a następnie jego rozwoju, aż do osiągnięcia określonej fizjonomii. Także dary każdej nowej fundacji są jedyne w swoim rodzaju i odnoszą się tylko do początków powstającej wspólnoty²⁰. Wnioskuje się w ten sposób i oddaje terminem *charyzmatu założenia* ów specyficzny dar Ducha Świętego udzielony jednocześnie założycielowi i pierwszym uczniom umożliwiający narodziny i rozwój nowej wspólnoty. Charyzmat ten wciąż żyje w historii instytutu dzięki zbieżności powołania nowych członków instytutu z charyzmatem założyciela.

4. Charyzmat kolektywny założenia i założyciela

Niektórzy autorzy w odniesieniu do charyzmatu założyciela i założenia dostrzegają jego kolektywność, która przejawia się w tym, że od początku biorą w nich udział inne osoby, tj. pierwsi uczniowie, dzięki którym oba charyzmaty są ubogacane i wyjaśniane, mimo że tworzą się one pod wpływem charyzmatu założyciela. W kolektywnym charyzmacie założenia zamyka się zasadniczo oryginalny początek

¹⁸ SYNOD BISKUPÓW, *Życie konsekrowane i jego posłannictwo w Kościele i świecie. «Lineamenta»*, Watykan 1992, nr 16; F. CIARDI, *Teologia del carisma degli Istituti*, s. 852; P. LISZKA, *Charyzmatyczna moc życia zakonnego*, s. 159.

¹⁹ A. ROMANO, *Carisma*, s. 179-180; P. LISZKA, *Charyzmatyczna moc życia zakonnego*, s. 165.

²⁰ F. CIARDI, *Teologia del carisma degli Istituti*, s. 852; J. AUBRY, *Teologia della vita consacrata*, s. 142.

instytutu, jego swoisty kod genetyczny, chociaż wraz z upływem czasu ulega on rozwojowi²¹.

5. Charyzmat instytutu

Dla oddania charyzmatu kolektywnego wprowadza się często określenie *charyzmatu pierwotnego instytutu*, którego historyczny proces narodzenia i dojrzewania kończy się wraz ze śmiercią założyciela i jego pierwszych towarzyszy, którzy otrzymali dodatkowo dar bycia u początków instytutu. Jednak proces rozwoju samej fundacji nie kończy się. Duch instytutu kształtowany wciąż przez charyzmat założyciela, nie wyraził się jeszcze w pełni w trakcie powstania nowej wspólnoty, gdyż charyzmatom początkowym obca jest statyczność. Posiadają one pewien dynamizm, ponieważ są żywym doświadczeniem duchowym, przekazanym uczniom do przeżywania, strzeżenia go, pogłębiania i ciągłego rozwoju jak podaje wspomniany dokument *Mutuae relationes*²². Charyzmat założyciela, przeszedłszy przez etap charyzmatu pierwotnego staje się wraz z upływem lat charyzmatem instytutu. Ten ostatni jest jak gdyby rozchodzeniem się na kształt fali charyzmatu założyciela, który wchodzi w relacje z życiem i charyzmatami osób wciąż powoływanych przez Ducha Świętego do danego instytutu i tym samym uwiecznia w czasie pierwotne natchnienie udzielone założycielowi²³. Jądro charyzmatu początkowego pozostaje na zawsze, lecz przyjmuje ono wciąż nowe formy urzeczywistnienia dzięki charyzmatom poszczególnych członków instytutu.

6. Charyzmat założycielski

Ten rodzaj charyzmatu pojawił się jako ostatni w dokumentach kościelnych i literaturze odnoszącej się do życia konsekrowanego.

²¹ G. GHIRLANDA, *Carisma di un istituto e sua tutela*, s. 475; TENŽE, *Carisma collettivo di un istituto di vita consacrata*, s. 132; TENŽE, *Ecclesialità della vita consacrata*, s. 39-40; S. RECCHI, *Dizionario minimo sulla „vita consacrata”*: *Carisma della vita consacrata*, s. 490.

²² *Mutuae relationes* II; R. MAINKA, *Carisma e storia nella vita religiosa*, s. 99-100.

²³ KPK/1983, kan. 573 §1.

Określenie *charyzmat założycielski* jest obecne przede wszystkim w adhortacji apostołskiej Jana Pawła II pt. *Vita consecrata*²⁴, przy jednoczesnej, prawie zupełnej rezygnacji w niej z terminu *charyzmat założyciela*²⁵. Nie zaniechano natomiast stosowania określenia *charyzmat instytutu*, lecz pojawia się on bardzo często²⁶, co prowadzi do wniosku, że pojęcia *charyzmat założycielski* nie utożsamia się w adhortacji z *charyzmatem instytutu*, lecz bardziej nawiązuje on do *charyzmatu założyciela*, przez co stosowanie tego terminu zanika w treści adhortacji. Biorąc zaś pod uwagę fakt, że charyzmat założyciela wiąże się z powstaniem instytutu, a więc i charyzmat założycielski powinien nawiązywać do początków tworzenia się nowej fundacji²⁷. Potwierdzeniem wspomnianej zależności jest zachęta zawarta w ostatnio wydanych dokumentach kościelnych do przeprowadzania odnowy życia konsekrowanego w oparciu o odkrywanie na nowo oryginalności *charyzmatu założycielskiego*, jako czegoś pierwotnego dla instytutu, co *Concilium Vaticanum II* określa jako powrót do pierwotnego ducha, stanowiącego następnie natchnienie dla założenia instytutu²⁸.

Początku charyzmatu założycielskiego należy dopatrywać się w odkryciu, że Duch Święty udziela danej osobie pewnego charyzmatu obejmującego szczególny rodzaj życia i służby Kościołowi, chociaż osoba ta początkowo nie ma świadomości, że jest powołana do zapoczątkowania nowej wspólnoty²⁹. Specyfika charyzmatu za-

²⁴ JAN PAWEŁ II, Posynodalna adhortacja apostołska o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i świecie «*Vita consecrata*», Warszawa-Ząbki 1996, nr 36, 49, 61, 72, 101 (odtąd: *Vita consecrata*).

²⁵ Pojawia się tylko jeden raz w nr 79.

²⁶ *Vita consecrata* 19, 25, 30, 36, 42, 47, 68, 98, 99, 102.

²⁷ F. CIARDI, *La riscoperta del carisma dell'istituto*, w: *La vita consacrata. Un carisma da riscoprire nella chiesa comunione-missione*, Padova 1994, s. 191.

²⁸ PC 2.

²⁹ Na początku przyszli fundatorzy czują się powołani do pewnego sposobu życia chrześcijańskiego, a częściej do wykonywania pewnych posług. Przykładem mogą być św. Franciszek z Asyżu czy św. Jan Boży, który zajmował się chorymi z ulicy, nie troszcząc się o przyszłość.

łożycielskiego nie dotyczy tylko działalności apostołskiej właściwej danemu instytutowi, ale nawiązuje do doświadczenia nadprzyrodzonego założyciela i jego relacji z Duchem Świętym, który kształtuje osobę założyciela w określonym wymiarze misterium Chrystusa. Właśnie ta relacja fundatora z Chrystusem stanowi istotę charyzmatu założycielskiego, która zazwyczaj ewoluuje w charakterystyczną dla instytutu misję, realizowaną w Kościele. Tak więc charyzmat założycielski wydaje się być bardzo zbliżony do charyzmatu założyciela, charyzmatu założenia lub charyzmatu instytutu, zwłaszcza tego pierwotnego.

7. Charyzmat i dziedzictwo duchowe instytutu w konstytucjach

Charyzmat założycielski wchodząc w historię i życie wybranych osób, realizuje się w ramach pewnej instytucji – w tym wypadku instytutu zakonnego życia konsekrowanego przyjmując postać tzw. *patrimonium* (dziedzictwa) instytutu i jednocześnie Kościoła. Dla niektórych autorów charyzmat i *patrimonium* instytutu są synonimami, zaś w opinii innych *patrimonium* stanowi niejako ciało dla realizowanego charyzmatu i adekwatnie do tegoż charyzmatu ulega rozwojowi oraz domaga się strzeżenia, pogłębiania i wiernego zachowywania we wspólnocie instytutu zakonnego³⁰. Chociaż pojęcie *charyzmatu* odznaczało się znaczną popularnością i było modne w czasie redagowania Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku, to jednak, mimo iż występowało ono w kodeksowych schematach przygotowawczych, nie weszło ostatecznie do opublikowanego tekstu Kodeksu ze względu na swą wieloznaczność i brak nośności prawnej. Zastąpiono je zatem terminem *patrimonium* znanym już wcześniej z dokumentów Soboru Watykańskiego II i wyróżniono jego elementy składowe wymienione w numerze 2-gim soborowego dekretu *Perfectae caritatis* tj. cel instytutu, jego charakter, duch i zdrowe tradycje dodając ponadto pojęcie natury instytutu³¹.

³⁰ PC 2b.

³¹ KPK/1983, kan. 578: „Wszyscy powinni wiernie zachowywać myśl i zamierzenia założycieli, zatwierdzone przez kompetentną władzę kościelną, dotyczące natury,

Uświadomienie przez członków instytutu zależności istniejącej między charyzmatem instytutu i dziedzictwem nazywanym często dziedzictwem duchowym ze względu na niematerialność jego elementów, niemożliwość dotknięcia ich, umożliwia dokładniejsze oddanie tożsamości danego instytutu w jego prawie własnym. Pozwala także uniknąć wielu błędów zarówno przy rewizji konstytucji jak i w życiu członków instytutu np. w procesie formacji. Wówczas bowiem zauważa się, że założyciel przeżywał otrzymany charyzmat nie tylko jako określoną wartość ewangeliczną ale osadzał go w kontekście np. instytutu zakonnego a nie instytutu świeckiego czy stowarzyszenia życia apostołskiego czy też innej formy życia konsekrowanego. Chciał, aby charyzmat był realizowany we wspólnocie zakonnej ze wszystkimi elementami właściwymi temu rodzajowi życia. Może się bowiem zdarzyć, że na poszczególnych etapach formacji członków instytutu poświęca się zbyt dużo czasu na entuzjastyczne wyjaśnianie specyfiki i zawłości charyzmatu instytutu a pomija się pojęcie życia braterskiego we wspólnocie, profesji zakonnej, rad ewangelicznych, milczenia, wspólnej modlitwy itp., a więc tego co jest właściwe życiu zakonnemu, uwidocznionemu w jego *patrimonium* wynikającym z charyzmatu.

Dla uniknięcia niebezpieczeństwa oddzielenia charyzmatu instytutu od jego dziedzictwa papież Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej *Vita consecrata* podaje, że w przypadku osób konsekrowanych przynależących do różnych instytutów konieczna jest wierność charyzmatowi instytutu i ukształtowanemu przez niego dziedzictwu: „Przed wszystkim potrzebna jest wierność charyzmatowi założycielskiemu oraz ukształtowanemu przez ten charyzmat duchowemu dziedzictwu każdego Instytutu. Właśnie dzięki tej wierności wobec natchnienia założycieli i założycielek – które samo jest darem Ducha Świętego – można łatwiej odkryć i gorliwiej przeżywać zasadnicze elementy życia konsekrowanego”³².

celu, ducha i charakteru instytutu, jak również zdrowych jego tradycji, co stanowi dziedzictwo tegoż instytutu”.

³² *Vita consecrata* 36.

Świadomość, że charyzmat kształtuje *patrimonium* instytutu³³ i pozwala się przełożyć na konkretne elementy składowe dziedzictwa okazuje się bardzo pomocna w wyrażeniu obu rzeczywistości w konstytucjach danego instytutu, a tym samym określeniu niepowtarzalnej tożsamości wspólnoty. Przybliżenie zaś poszczególnych elementów *patrimonium* w takim zakresie na jaki pozwala rozmiar niniejszego studium może ułatwić rewizję prawa własnego³⁴.

7.1. Natura instytutu

Wyraz *natura* nawiązujący do terminu łacińskiego *nasci* wskazuje na fakt narodzin oraz na to co się narodziło lub powstało, a więc na stan pierwotny czegoś i jego niezmienność. W przypadku życia konsekrowanego i istnienia różnych jego form, naturą będzie przyjęcie przez powstającą wspólnotę np. struktury instytutu zakonnego, świeckiego, stowarzyszenia życia apostołskiego lub innej nowej formy życia ewangelicznego jako najbardziej sprzyjającej realizacji otrzymanego przez założyciela charyzmatu, a także zgodnie z uznaniem kompetentnej władzy kościelnej zatwierdzającej nową wspólnotę w momencie jej uformowania się.

W przypadku instytutu zakonnego, charakterystykę jego natury podaje przede wszystkim kan. 607 KPK/1983 zaliczając do istotnych elementów teologicznych konsekrację całej osoby zakonnika w taki sposób, że składa się on w pełni na ofiarę Bogu dzięki czemu bezustannie oddaje cześć Bogu w miłości i antycypuje już tu na ziemi

³³ ŚWIĘTA KONGREGACJA ZAKONÓW I INSTYTUTÓW ŚWIECKICH, *Instrukcja o istotnych elementach nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do instytutów oddających się pracy apostołskiej «The renewal of religious life»* 11, w: *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła. Od Vaticanum II do Ripartire da Cristo* (red. K. Wójtowicz), Kraków 2003², s. 289-315 (odtąd: EE): „Sobór położył nacisk na potrzebę pielęgnowania tych charyzmatów (założycieli) jako Bożych darów. Określają one naturę, ducha, cel i charakter, tworzące dziedzictwo duchowe instytutu, i znajdują się u podstaw owego poczucia tożsamości, które stanowi kluczowy element wierności każdego zakonnika”. Por. *Vita consecrata* 36.

³⁴ Więcej na temat zależności charyzmatu i *patrimonium* instytutu – B. SZEWCZUL, *Troska Kościoła o zachowanie «patrimonium»...*, s. 119- 166.

Królestwo Boże. Poza tym konsekracja zakonnika obrazuje zaślubiny dokonane przez Boga na obraz zaślubin Kościoła z Chrystusem – Oblubieńcem³⁵. Z kolei do elementów prawnych tego rodzaju życia należą: publiczne śluby zakonne składane przez członków instytutu zakonnego, braterskie życie we wspólnocie oraz oddzielenie od świata³⁶.

Bez zachowania wymienionych wyżej podstawowych elementów życia zakonnego żadnemu z instytutów nie przysługuje miano *zakonnego*. Stąd wymagają one dokładniejszego opisu w odpowiednich rozdziałach konstytucji. Większość elementów znajduje swój wyraz w początkowej części konstytucji, która często nosi tytuł „Natura instytutu”³⁷.

7.2. Charakter instytutu

Charakter (łac. *indoles*) to, w znaczeniu ogólnym zespół swoistych cech rozpoznawczych, odróżniający jedną osobę lub rzecz od innych im podobnych. Charakter służy więc pomocą w kwalifikacji czegoś i można go odnieść także do instytutów życia konsekrowanego. Pewnej charakterystyki znaczenia terminu *charakter* można doszukać się w teologii, gdyż mianem tym określa się skutki trzech sakramentów: chrztu, bierzmowania i kapłaństwa. Wyciskają one na duszy przyjmującej je osoby niezmaływalne i niezniszczalne duchowe piętno, zwane charakterem. Trwały charakter sakramentalny jest oznaką

³⁵ KPK/1983, kan. 607 § 1: „Życie zakonne, jako poświęcenie całej osoby, ukazuje przedziwne zaślubiny w Kościele dokonane przez Boga, stanowiące znak przyszłego wieku. Dzięki temu osoba zakonna dokonuje całkowitego oddania się, jakby złożenia się Bogu w ofierze, na skutek czego całe jej istnienie staje się ustawiczną czcią Boga w miłości”; V. DE PAOLIS, *La vita consacrata nella chiesa*, Bologna 1992, s. 156-159; J. BEYER, *Il diritto della vita consacrata*, Milano 1989, s. 204.

³⁶ KPK/1983, kan. 607 § 2: „Instytut zakonny jest wspólnotą, której członkowie, zgodnie z własnym prawem, składają śluby wieczyste lub czasowe, ale odnawiane po upływie czasu oraz podejmują braterskie współżycie we wspólnocie. § 3. Publiczne świadectwo, jakie zakonnicy winni dawać Chrystusowi i Kościołowi, wymaga oddzielenia się od świata, zgodnie z charakterem i celem każdego instytut”; E. GAMBARI, *I religiosi nel Codice. Commento ai singoli canoni*, Milano 1986, s. 109-112.

³⁷ B. SZEWCZUL, *Troska Kościoła o zachowanie «patrimonium»...*, s. 68-84.

wcielenia do Kościoła i uzdalnia chrześcijanina do konkretnej w nim działalności³⁸. Natomiast w znaczeniu psychologicznym zespół cech zwany *charakterem* sprawia, że człowiek jest postrzegany jako odrębna osoba, jedyna w swoim rodzaju³⁹. Tym, czym charakter jest dla osoby, tym samym *indoles* może być w odniesieniu do instytutu i jego natury⁴⁰. Oznacza on odmienny sposób realizacji przez poszczególne instytuty zakonne elementów istotnych dla życia zakonnego wymienionych we wspomnianym już wcześniej kan. 607 KPK/1983. Chociaż oba pojęcia: *charakter* i *natura* są terminami bliskoznacznymi to jednak z tekstów dokumentów Soboru Watykańskiego II i KPK/1983 można wywnioskować, że charakter instytutu powinien kształtować i wyrażać takie dziedziny jego życia, jak biblijna, liturgiczna, dogmatyczna, duszpasterska, ekumeniczna, misyjna i społeczna⁴¹. Ma określać sposób życia, modlitwy, pracy oraz rządzenia tak, aby odpowiadały potrzebom apostołskim, kulturze, warunkom społecznym i ekonomicznym danej epoki⁴². Według dekretu *Perfectae caritatis* charakter decyduje o przynależności instytutu do instytutów kleryckich bądź laickich i stąd kleryckość lub laickość są traktowane jako kategoria określająca charakter instytutu⁴³. W ramach charakteru umieszcza się również informacje o tym, czy instytut znajduje się na prawie diecezjalnym lub papieskim⁴⁴ oraz konsekwencje prawne z tym związane⁴⁵.

Jeżeli chodzi o działalność apostołską, poprzez którą instytut w dużej mierze definiuje swój charakter, to trzeba wziąć pod uwagę przy rewizji konstytucji, że charyzmat założyciela inspirujący dzieła apostołskie właściwe danemu instytutowi zarówno określa jak i ogranicza

³⁸ Por. KPK/1983, kan. 849, 879, 1008.

³⁹ Por. M. RODE, *Mała Encyklopedia Teologiczna*, t. I, Warszawa 1988, s. 343.

⁴⁰ Por. V. DE PAOLIS, *Gli istituti di vita consacrata nella chiesa*, s. 70.

⁴¹ PC 2c.

⁴² PC 3a.

⁴³ PC 10b; KPK/1983, kan. 588.

⁴⁴ KPK/1983, kan. 589.

⁴⁵ KPK/1983, kan. 590-595.

ich rodzaj⁴⁶. W konstytucjach instytutu nie można w dowolny sposób zmieniać form apostołatu np. realizować te, które w danym czasie są w modzie, a zaniechać tych właściwych instytutowi lecz mniej atrakcyjnych związanych z początkami instytutu⁴⁷.

7.3. Cel instytutu

Cel (*łac. finis*) to, kres świadomych dążeń człowieka, czyli to do czego zmierza podejmując określone zadania. Wyróżnia się wiele rodzajów celu np. cel pierwszorzędny, drugorzędny, pośredni, bezpośredni, bliższy, dalszy, ostateczny itp. Zazwyczaj do osiągnięcia celu ostatecznego czyli dalszego służą cele bliższe lub pośrednie określane też mianem zadań⁴⁸.

W odniesieniu do instytutów życia konsekrowanego celem określa się zamysł przyświecający założycielowi instytutu, czyli to, do czego instytut dąży i co chce osiągnąć poprzez wszystkich swoich członków, przez ich sposób życia oraz charakterystyczną tylko dla niego realizację rad ewangelicznych⁴⁹.

⁴⁶ EE 24: „W tym zbawczym dziele Chrystusa [zakonnicy -B.Sz.] uczestniczą poprzez wypełnianie konkretnych zadań, jakie zostały im zlecone przez Kościół w zaaprobowanych konstytucjach. Ich zatwierdzenie określa rodzaj podjętej służby; służba ta bowiem musi pozostawać w zgodzie z Ewangelią, Kościołem oraz instytutem. Ustala również pewne granice, gdyż fakt poświęcenia się Bogu w określonym instytucie umacnia i zarazem ogranicza misję zakonników. Fakt zaś, że chodzi tu o służbę zakonną, decyduje z kolei o tym, w jaki sposób owa misja ma być wypełniana”.

⁴⁷ EE 25: „Ten wspólny i stały apostołat należy do zdrowej tradycji instytutu. Jest on tak ściśle związany z jego tożsamością że nie może zostać zmieniony bez wpływu na charakter samego instytutu. Jest zatem probierzem autentyczności w ocenie nowych dzieł, które mają być podjęte... Integralność wspólnego apostołatu jest przedmiotem szczególnej odpowiedzialności wyższych przełożonych. Muszą oni czuwać nad tym, by instytut był wierny swej tradycyjnej misji w Kościele, a zarazem otwarty na nowe formy działalności. Dzieła wymagają odnowy i ożywiania, należy jednak przy tym zawsze dochowywać wierności zatwierdzonym formom apostołatu instytutu, współpracując z właściwymi władzami kościelnymi”.

⁴⁸ B. SZEWCZUL, *Troska Kościoła o zachowanie «patrimonium»...*, s. 89-101.

⁴⁹ J. KAŁOWSKI, *Konstytucje jako zabezpieczenie celu i zadań instytutów życia konsekrowanego*, s. 9. Cel instytutu pojawił się w sposób wyraźny dopiero w XV w.

Kongregacja Biskupów i Zakonników w 1901 r. poleciła⁵⁰, aby we wszystkich konstytucjach zakonnych został dokładnie i jednoznacznie określony cel ogólny i specjalny instytutu⁵¹. Pierwszym i ogólnym celem w przypadku wszystkich ówczesnych zgromadzeń o ślubach prostych miało być uświęcenie własne zakonników przez zachowanie trzech ślubów i własnych konstytucji⁵². Natomiast cel dalszy i specjalny, już odrębny każdemu zgromadzeniu, stanowiły dzieła miłości względem Boga i bliźniego, dla których wykonywania zgromadzenie zostało powołane⁵³.

Powyższe zalecenie dokładnego zwerbalizowania celu w konstytucjach, dbałość o zachowanie oryginalności celu danego instytutu powinno być realizowane także obecnie – cel ogólny i szczegółowy formułuje się zazwyczaj w pierwszym rozdziale konstytucji gdyż pozostaje on niezmienny, zaś zadania służące jego realizacji, mogące ulegać zmianom wraz z upływem czasu, umieszcza się w dyktoriach instytutu. Zarówno dekret *Perfectae caritas* jak i KPK/1983 potwierdzają, że jest rzeczą korzystną, aby poszczególne instytuty różniły się między sobą celem i zadaniami, które oprócz tego powinny być stałe dla danego instytutu. Instytut zobowiązany jest zachować zamiary założycieli dotyczące celu instytutu, zaś szczegółowe unormowania odnoszące się do tego elementu *patrimonium* nakazuje się umieścić w prawie własnym każdego instytutu⁵⁴. Klarowne określenie celu

w Formułach, a następnie konstytucjach Towarzystwa Jezusowego założonego przez I. Loyolę. Na realizację celu składały się poszczególne zadania (*lac. scopi*). W prowadzaniu później powstających instytutów życia konsekrowanego pojawiają się już ściśle określone cele o charakterze ewangelizacyjnym lub kontemplacyjnym – w zależności od potrzeb Kościoła danej epoki.

⁵⁰ SACRA CONGREGATIO EPISCOPORUM ET REGULARIUM, *Normae, secundum quas S. Congr. Episcoporum et Regularium procedere solet in approbandis novis institutis votorum simplicium*, 28 iunii 1901, w: T. Schaefer, *De religiosis ad normam Codicis Iuris Canonici*, Roma 1947⁴, s. 1102-1134 (odtąd: *Normy*).

⁵¹ *Normy* 44.

⁵² *Normy* 42.

⁵³ *Normy* 43.

⁵⁴ PC 2b. Por. odpowiednio kan. 577, 578 i 587 §1 KPK/1983.

instytutu chroni zakonników przed brakiem przejrzystości i jednoznaczności we włączeniu się w misję Kościoła.

7.4. Duch instytutu

Słowo *duch* (łac. *spiritus*) wskazuje m.in. na jakiś ważny element – aczkolwiek nieuchwytny – który sprawia, że dana istota żyje. *Duch* to najczęściej przeciwieństwo materii albo ciała, wielkość tajemnicza i zagadkowa, przekracza ona czas i przestrzeń⁵⁵.

W odniesieniu do instytutów życia konsekrowanego również trudne jest zdefiniowanie pojęcia *duch*⁵⁶. Charyzmat instytutu ewoluuje i uzewnętrznia się w dwóch zasadniczych kierunkach: *ad intra* i *ad extra*⁵⁷. Duch Święty jako dawca charyzmatu założyciela uzdalnia członków instytutu nie tylko do czynnego włączania się w historię Kościoła i społeczeństwa lecz stwarza jednocześnie szczególny typ duchowości członków instytutu⁵⁸. Stąd każdy instytut ma właściwy sobie styl dążenia do świętości na drodze realizacji rad ewangelicznych⁵⁹. Może właśnie o tym wymiarze charyzmatu wzmiankuje adhortacja apostołska *Vita consecrata* w słowach: „Dominującym elementem charyzmatu jest „żar przenikający do głębi duszę, która pragnie się upodobnić do Chrystusa, aby dawać świadectwo o wybranym aspekcie Jego tajemnicy”⁶⁰. Założyciel stara się w swoim życiu zaakcentować jeden szczególny przejaw życia Zbawiciela, zawarty w Ewangelii. I właśnie w tym należy dopatrywać się ducha

⁵⁵ Por. E. DIRSCHERL, *Duch. Duch Święty*, w: Leksykon religii, red. F. König, H. Waldenfels, Warszawa 1997, s. 91-92; B. SZEWCZUL, *Troska Kościoła o zachowanie «patrimonium»...*, s. 110-117.

⁵⁶ Por. V. DE PAOLIS, *La vita consacrata nella chiesa*, s. 98: „Ogni istituto ha uno spirito, che non è facile definire, ma che sicuramente esiste”; E. GAMBARI, *I religiosi nel Codice*, s. 36: „Lo spirito non è facilmente definibile...”.

⁵⁷ K. WÓJTOWICZ, *Pojęcie i rola charyzmatu w życiu konsekrowanym*, <http://www.zyciezakonne.pl/wojtowicz-k-cr-pojecie-i-rola-charyzmatu-w-zyciu-konsekrowanym-30172/> [dostęp: 06.07.2015].

⁵⁸ EE 11.

⁵⁹ *Vita consecrata* 48.

⁶⁰ Tamże 36.

charakterystycznego dla fundatora. W konstytucjach instytutu wyraża się on w określeniu rodzaju modlitw, ascezy i innych sposobów relacji z Bogiem. One właśnie powinny przynaglać członków instytutu do oddania się bez reszty Bogu, do kontemplacji Go i rozmowy o Nim⁶¹. Aspekt ten ma się urzeczywistniać i rozwijać [...], zgodnie z jego Regułą, Konstytucjami i Statutami⁶².

7.5. Zdrowe tradycje instytutu

Tradycja (łac. *traditio*) tłumaczy się w znaczeniu potocznym jako przekaz z pokolenia na pokolenie określonych zasad postępowania, zwyczajów, zachowań, sposobu jednolitego działania i myślenia danej wspólnoty⁶³. W sytuacji instytutów życia konsekrowanego pod nazwą *tradycji* rozumie się najczęściej obyczaje, ceremonie, pobożne praktyki i pewne przyzwyczajenia. Tradycja obejmuje także wyjątki zezwalające na niestosowanie przepisów prawa własnego, które pojawiły się po dłuższym czasie istnienia instytutu ale są „młodsze” od istniejącej tradycji w danej materii, a także normy wprowadzone ujęte na piśmie, ale ujęte poza konstytucjami np. w dyrektoriach, modlitewnikach oraz ceremoniałach⁶⁴. Tradycja ma najczęściej formę ustnego przekazu, co jednak nie wyklucza późniejszego jej spisania⁶⁵.

Tradycja łączy więc przeszłość z terażniejszością, a nawiązywanie do niej stanowi skuteczną pomoc w zachowaniu tożsamości instytutu. Przy czym w pewnych sytuacjach nie należy trzymać się zbyt kurczowo tradycji i nie brać pod uwagę nowych doświadczeń, obcych

⁶¹ Tamże.

⁶² Tamże.

⁶³ S. SKORUPKA, *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, t. II, Warszawa 1968, s. 381; J. KARŁOWICZ, A. KRYŃSKI, W. NIEDŹWIEDZKI, *Słownik języka polskiego*, t. VII, Warszawa 1919, s. 91; W. KOPALIŃSKI, *Słownik wyrazów obcych*, Warszawa 1975, s. 988.

⁶⁴ Por. X. OCHOA, *Modus determinandi patrimonium*, *Commentarium pro Religiosis et Missionariis* 49 (1968), s. 103; M. ŻUROWSKI, *Prawo nowego przymierza*, Poznań 1989, s. 54.

⁶⁵ Por. K. RAHNER, H. VORGRIMLER, *Mały słownik teologiczny*, Warszawa 1987, kol. 498.

przekonaniom przodków, gdyż powoduje to niebezpieczne zasklepienie się w przeszłości. Autentyczna tradycja chroni trwanie tego, co kiedyś rozpoczął założyciel, a w konfrontacji z rzeczywistością mogło ulec pewnym zmianom⁶⁶. W dekrete *Perfectae caritatis* (2b) oraz kan. 578 KPK/1983 przy definiowaniu pojęcia *patrimonium* instytutu zgodnie podkreśla się, tworzą je tylko tzw. zdrowe tradycje (*sanae traditiones*). Natomiast *non sanae traditiones* nie stanowią dziedzictwa i członkowie instytutu nie są zobowiązani do ich strzeżenia. O zdrowotności pewnych tradycji decydują takie warunki jak: ich żywotność, pozytywne obecne znaczenie, wyrażają one istotę charyzmatu instytutu, są zrozumiałe dla nowych pokoleń członków, nie budzą we wspólnocie wątpliwości co do faktu bycia zdrową tradycją. Ale też nie muszą być zdrowymi tradycjami sposoby zachowań, które wyjaśnia się lakonicznie: „zawsze tak było i tak się postępowało”⁶⁷.

Zakończenie

Duch Święty wzbudzając coraz to nowe formy i instytucje życia konsekrowanego w Kościele, odpowiadające potrzebom czasu, ożywia jednocześnie dawne instytuty życia konsekrowanego, istniejące już od wieków czy wielu lat. Żywotność tkwiącą w ich charyzmatkach powinny one oddać w swym prawodawstwie jako wyraz pielęgnowania własnej tożsamości w „twórczej wierności”⁶⁸. Tożsamość instytutu powinna być tak jasno określona w konstytucjach, aby instytuty nie były włączone w życie Kościoła w sposób niejednoznaczny, mało przejrzysty, niepewny bez uwzględnienia określonego stylu działania właściwego charyzmatowi instytutu⁶⁹.

⁶⁶ TAMŻE, s. 498.

⁶⁷ M. GERMINARIO, *I nuovi termini della vita religiosa*, Roma 1983, s. 113-114; B. SZEWCZUL, *Troska Kościoła o zachowanie «patrimonium»...*, s.101-110.

⁶⁸ *Vita consecrata* 17.

⁶⁹ *Mutuae relationes* 11.

Problems of expressing the religious Institute charism in its own law

Present revision of the own law in the Institutes of consecrated life is associated with certain difficulty. It is the theological and legal expression of charism in accordance with the intentions of the Founders, in order to save the identity of the Communions founded by them, in spite of the social, economic, and cultural life changes in the course of time.

That's why – in the first place – the article explained the very idea of charism, and shown the problem of diversity of the Holy Spirit gifts related to it, such as Founder's charism, charism of the Institute foundation, Institute charism, and founding charism. Further on in the article, they presented the idea of the spiritual heritage (*patrimonium*) of the Institute, and its relation to Institute's charisms. The five component elements of Institute heritage were described, which are very useful during the constitution renewal, e.g. nature of Institute, its character, purpose, spirit and sound traditions. They also presented the necessity of expressing the charisms and *patrimonium* in all areas of the Institute life, and their own rules of laws, which regulate them.

SŁOWA KLUCZOWE: instytut zakonny, charyzmat, dziedzictwo (*patrimonium*) duchowe, konstytucje

KEYWORDS: religious Institute, charism, spiritual heritage (*patrimonium*), constitutions

NOTA O AUTORZE:

S. DR HAB. BOŻENA SZEWCZUL WNO, PROF. UKSW – profesor nadzwyczajny na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie, kierownik zakładu Kanonicznych Forma Życia Konsekrowanego w katedrze Ustroju Kościoła i Kanonicznych Form Życia Konsekrowanego.